

О ГРЧКОЈ МИТОЛОГИЈИ, ПОНОВО

Robin Hard, *The Routledge Handbook of Greek Mythology*, London and New York, Routledge, 2004. Pp. XVII + 756.

Roger D. Woodard (ed.), *The Cambridge Companion to Greek Mythology*, Cambridge, Cambridge University Press, 2007. Pp. XVI + 536.

Barry B. Powell, *A Short Introduction to Classical Myth*, Upper Saddle River, New Jersey, Prentice Hall, 2002. Pp. X + 229.

Некако се стиче утисак да су грчки митови увек у моди. Сваке године се широм света објављује велики број књига са темама из грчке митологије, од сликовница и сличних публикација намењених деци и млађој популацији до сасвим озбиљних студија, енциклопедија, лексикона, приручника. Довољно је само бацити поглед на полице са књигама по књижарама па да се на основу тога закључи да грчка митологија чак и данас може донети профит издавачима и књижарима. Исто тако, грчки митови су присутни и у модерним медијима, на телевизији, на интернету, у видео играма, а о популарности овог жанра сведочи и биоскопски репертоар и холивудски блокбастери, попут *Троје* или *Борбе титана*. С друге стране, добро је познато да су класични митови, исто као и бајке и народне приче преношене из старине, важни и препоручљиви садржаји за правилан развој деце и омладине. У том смислу увек ми, готово од дечачких дана, долазе на памет предивне *Приче из класичне старине* славног писца Густава Шваба (у издању *Српске књижевне задруге*) или још и данас изузетно популарна књига *Грчки митови* Роберта Гревса (у личној библиотеци имам примерак из 1991. године у издању *Нолиша* где у заглављу стоји да је реч о 5. српском издању, а верујем да је и након тога књига доживела бар још неколико репринта). Знајући колико су књиге овог типа утицале на формирање мојих ставова о прошлим догађајима и, уопште, пробудиле интересовање за митску прошлост, унапред се радујем сваком новом покушају тумачења грчких

митова и публикацијама са темама из класичне митологије, без обзира на њихов обим и то да ли су намењене стручњацима или широј читалачкој публици. Из тог разлога сам узео у разматрање чак три књиге које имају за тему грчке митове, а које су публиковане током протеклих неколико година. Оне се управо разликују по свом обиму, количини презентованог материјала и начину његове обраде, али их све карактерише висок ниво учености и све се могу сврстати у категорију корисних приручника.

Прва је *Руџлицов приручник за грчку митологију* (*The Routledge Handbook of Greek Mythology*) из пера Робина Харда (Robin Hard), специјалисте за изучавање класичне митологије, чији је нови енглески превод са коментаром Псеудо Аполодорове *Библиошке* у престижној оксфордској серији *Oxford World's Classics* (Apollodorus, *The Library of Greek Mythology*, Translated with an Introduction and Notes by Robin Hard, Oxford 1997) наишао на одличан пријем код стручњака, али и код шире читалачке публике. То му је дало потребне референце и отворило врата за нешто другачију врсту посла. Може се слободно рећи да је Робин Хард заправо преузео на себе један помало ризикантан и незахвалан задатак — да преради за модерног читаоца на почетку 21. века вероватно најпознатији и највише читан, бар када је реч о англосаксонском говорном подручју, приручник из грчке митологије објављен у XX веку, онај из пера славног Херберта Ценингса Роуза (H. J. Rose, *Handbook of Greek Mythology*, први пут публикован још 1928. године, а затим још много пута прештампован у различитим форматима). Уместо обичне прераде, као резултат смо, међутим, добили једно готово у целости оригинално дело које има само као предлогак поменуто Роузово издање. Исти је, додуше, распоред материјала, поглавља су на сличан начин интонирани, али да је реч о нечему сасвим другом, нека само послужи податак да Хардова „прерада” са додацима, индексима и картама запрема укупно 756 страница текста, док Роузов „оригинал” има укупно 322 странице. После кратког, али веома корисног и школски написаног уводног поглавља о изворима за грчке митове (Sources for Greek Myth, стр. 1—20), следе поглавља о грчком виђењу настанка света, настанку богова и односима међу њима (стр. 21—224), а затим и она која се тичу херојских породица и великих епопеја, попут тебанске и тројанске (стр. 225—583). Ту је и поглавље у коме се сусрећу грчки и римски мит и традиција насловљено *Енеја, Ромул и њочеци Рима* (Aeneas, Romulus and the Origins of Rome, стр. 584—602), а које је својевремено у Роузовом издању било названо *Italian Pseudo-Mythology*. Текст тече континуирано, није оптерећен фуснотама, а белешке су дате на крају у посебном поглављу (Notes, стр. 603—689), што свакако има својих предности. На тај начин, читалац који нема интересовања за извор информација и критички апарат има пред собом само континуирани текст, а онај кога, напротив, интересује извор одакле је поједини податак преузет или цитиран, мора консултовати наведено поглавље са напоменама. Мора се, ипак, констатовати да је, због великог обима

и обиља материјала, Хардов приручник намењен, пре свега, „захтевнијим” корисницима који желе да прошире своја знања о грчким митовима, боговима и херојским епопејама и да добију прецизну информацију како о ликовима из хеленске митологије тако и о античким изворима. Почетницима може он изгледати као превелики залогај, можда чак и као досадна књига са „превише” текста и „само” 65 илустрација и цртежа (у просеку по једна илустрација на више од десет страница густо куцаног и збијеног текста). С друге стране, Хард не следи само митску нит, већ доследно прати и резултате научних истраживања који су последњих деценија постигнути у филологији, историји, археологији и другим сродним дисциплинама, па ће тако читалац његовог дела имати прилику да сазна, примера ради, и који се то од грчких богова и хероја (попут Диониса, Хермеса или Артемиде) помињу већ на таблицама из микенске епохе исписаним линеарним писмом Б. Посебну вредност такође дају детаљни и прецизни индекси на крају књиге где су лична имена и географски појмови сложени тако да упућују директно на странице у основном тексту у којима се и јављају, па је налажење потребног места у овом великом приручнику тиме доста олакшано.

Друга књига коју представљамо у овом приказу има нешто другачије намере и домете, али је по својој важности и озбиљности подједнако вредна. Долази из познате серије *Кембриџких приручника* (*Cambridge Companions*) који дају модеран научни поглед на различите дисциплине и области људских делатности. Уредник овог тома *Кембриџког приручника за грчку митологију* (*Cambridge Companion to Greek Mythology*) Роџер Вудард (R. D. Woodard), добро је познато име у науци. Поред тема из класичне филологије и митологије, у фокусу његовог интересовања налази се и изучавање других индоевропских језика и, у вези с тим, различити лингвистички и културолошки проблеми. Недавно је такође за исту кућу *Cambridge University Press* уредио велику енциклопедију старих језика (R. D. Woodard (ed.), *The Cambridge Encyclopedia of the World's Ancient Languages*, Cambridge 2004). За издање које се налази пред нама окупио је тим врхунских стручњака из различитих области који су начинили укупно 16 (шеснаест) оригиналних прилога, тематски подељених у три целине: *Извори и тумачење извора* (*Sources and Interpretations*, стр. 15—254), *Одговори, интеграција и приказивање митова* (*Response, Integration, Representation*, стр. 255—382) и *Рецепција мита* (*Reception*, стр. 382—479). Сви прилози носе неоспорну тежину, али чини се да, по својој важности и тематици, радови из прве целине, који се тичу античких извора, имају посебну вредност. Међу њима посебно истичем прилоге о миту у грчкој лирској поезији (*Lyric and Greek Myth*, стр. 19—51), односно о миту у хомерским еповима (*Homer and Greek Myth*, стр. 52—82), које је израдио велики познавалац Хомера и грчке епике Грегори Нађи (Gregory Nagy), али и онај о специфичном и оригиналном Аристофановом коришћењу митова у комедијама (*A. Bowie, Myth in Aristophanes*, стр. 190—209), као и прилог о увек занимљивом

односу филозофа Платона према миту (D. Clay, *Plato Philomythos*, стр. 210—236). Из друге целине се, према скромном мишљењу потписника ових редова, посебно издвајају студије о вечито проблематичном и недовољно јасном односу хеленског мита и хеленске религије (C. Calame, *Greek Myth and Greek Religion*, стр. 259—285), као и она о миту и политици (J. M. Hall, *Politics and Greek Myth*, стр. 331—354). Из треће целине посебно је интересантна и провокативна студија о рецепцији класичног хеленског мита у средњовековној и ренесансној литератури (H. D. Brumble, *Let Us Make Gods in Our Image: Greek Myth in Medieval and Renaissance Literature*, стр. 407—424), а занимљива је и оригинална и она о презентацији мита на филмском платну, где акценат ипак није стављен, како би се дало очекивати, на богатој и доминантној холивудској продукцији (M. M. Winkler, *Greek Myth on the Screen*, стр. 453—479). Међутим, оно што је неопходно да се истакне на овом месту је да радови из овог Кембричког приручника, баш као и у случају горе презентованог Рутлицовог издања, нису намењени почетницима. Иако написани јасним и разумљивим језиком са енглеским преводом и латинском транскрипцијом свих старогрчких стручних термина и цитата из античких извора, они ипак претпостављају извесну количину знања код читалаца. С друге стране, за разлику од Хардовога приручника, овде није толико акценат на излагању мита, већ управо на његовом тумачењу. Ту се може наћи оно што често условно називамо „последњом речју науке”. Баш из тог разлога је ово издање на неки начин и добра допуна Хардовом, односно препоручљиво је и најбоље користити оба приручника, један за податке о одређеном миту, а други за тумачење истог.

Ако су прве две књиге намењене стручњацима, или бар напредним студентима, трећа књига у овом приказу написана је да буде разумљива готово свим заинтересованим читаоцима. То се види већ из њеног наслова *Крајки увод у класични мит* (*A Short Introduction to Classical Myth*), где ово „класични” треба схватити прилично условно, пошто се највећи део презентованог материјала, природно, тиче грчких митова. Она долази из пера Берија Пауела (Barry V. Powell), данас изузетно цењеног истраживача који је на себе скренуо пажњу провокативним, али вредним студијама о пореклу и настанку грчког алфабета (*Homer and the Origin of the Greek Alphabet*, Cambridge 1991; *Writing and the Origins of Greek Literature*, Cambridge 2002). Поред студија намењених стручној јавности, Пауел је такође познат по радовима који теже да имају далеко већу циљну групу и да буду приступачни широј читалачкој публици. Ту, пре свега, имамо у виду његовог Хомера (*Homer. Blackwell Introductions to the Classical World*, Malden 2004), али и прозну прераду описа Тројанског рата (*The War at Troy: A True History*, Philadelphia 2006), као и збирку преведених извора који се у највећој мери односе на грчки мит (*Classical Myth*, Prentice Hall 1995). Књиге попут наведених представљају, без сумње, добар начин и да се популаришу античке студије на почетку 21. века. Овом корпусу „популарних” издања припада несумњиво и књига ко-

ја се налази пред нама. Написана је зналачки, па се тако на нешто више од две стотине страница текста нашло довољно места за разноврсне теме: уводна поглавља која се баве одређењем мита и тумачењима митова кроз историју (Part I: Definitions and Interpretation, стр. 1—48), поглавља о пореклу и развоју грчких митова (Part II: Background, стр. 49—82), као и низ специјалних поглавља која расветљавају и тумаче митове у различитим контекстима (Part III: Themes, стр. 83—218). Пошто је био суочен са великим бројем тема и обиљем материјала, аутор је поједине теме и поглавља фокусирао само на репрезентативне примере: тако поглавље насловљено *Мити и друштво* као репрезентативни пример узима у разматрање само мит о Амазонкама (Myth and Society: the Legend of Amazons, стр. 156—167), поглавље *Мити и закон* има за тему познати Орестов случај (Myth and Law: the Legend of Orestes, стр. 168—179), а поглавље *Мити и политика* за предмет има атинског националног хероја Тесеја, али и Вергилијеву Енејиду (Myth and Politics: the Myth of Theseus and the Aeneid of Vergil, стр. 193—203). На крају сваког поглавља придодат је и кратки списак додатне литературе (искључиво оне на енглеском језику), која се непосредно тиче расправљене теме. Треба још истаћи да је овај *Увод у класични мити* далеко више од самог излагања и тумачења митова. Уосталом, да би се правилно разумели и тумачили грчки митови, неопходно је добро познавати и историју, географију, политику, религију старе Хеладе. Зато Пауел у свој текст вешто уграђује читав низ корисних информација из наведених области, које и почетнику омогућавају разумевање презентованих митских садржаја. Сматрам чак да би било веома корисно и за наше студенте, али и за ширу читалачку публику, да се Пауелов *Увод у класични мити* преведе и на наш језик. Мислим да би и издавачи ту могли наћи свој интерес. Јер, као што рекосмо на почетку — грчки митови су и даље у моди.

Мирко Обрадовић
Филозофски факултет, Београд

UDC 929 Habicht C.

OPERA MINORA HELLENISTICA SELECTA

Christian Habicht, *The Hellenistic Monarchies: Selected Papers*, Ann Arbor, University of Michigan Press, 2006. Pp XI + 309.

Кристијан Хабихт (Christian Habicht) је, без сумње, један од највећих живих историчара и тај закључак не стоји само када се ради о научницима који се баве изучавањем древне прошлости, већ и уопште, ако се узму у обзир и сви штићеници музе Клио, као и корифеји других сродних хуманистичких дисциплина. Јер, мало је модерних